

LBRIS

We know
books

C.G. Jung

OPERE COMPLETE

15

**DESPRE
FENOMENUL SPIRITULUI
ÎN ARTĂ ȘI ȘTIINȚĂ**

Traducere din limba germană de
Gabriela Danțiș

3
TREI

EDITORI

Silviu Dragomir
Vasile Dem. Zamfirescu

DIRECTOR EDITORIAL

Magdalena Mărculescu-Cojocea

MACHETAREA ȘI COPERTA SERIEI

Faber Studio (Silvia Olteanu și Dinu Dumbrăvician)

REDACTOR

Daniela Ștefănescu

DTP

Cristian Claudiu Coban

CUPRINS

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

JUNG, CARL GUSTAV

Opere complete / Carl Gustav Jung; trad. din lb. germană de Dana Verescu,

Vasile Dem. Zamfirescu. - București : Editura Trei, 2003 -

vol.

ISBN 973-8291-61-5

Vol. 15. Despre fenomenul spiritului în artă și știință / trad.: Gabriela Danțiș. -

2007. - Bibliogr. - Index. - ISBN 973-707-058-5

I. Danțiș Gabriela (trad.)

159.964.2

159.9

Această ediție este bazată pe volumul 15 (*Über das Phänomen des Geistes in Kunst und Wissenschaft*) din C.G. Jung, *Gesammelte Werke*, Walter-Verlag, Solothurn și Düsseldorf, 1995, îngrijită de Lilly Jung-Merker și dr. phil. Elisabeth Rűf. Pentru textul lui Jung la această ediție:

Copyright © Patmos Verlag GmbH & Co. KG, Walter-Verlag,
Düsseldorf / Germany, 1995

© Editura Trei, 2007 — pentru prezenta ediție în limba română

C.P. 27-0490, București
Tel./Fax: +4 01 311 75 89
e-mail: office@edituratrei.ro
www.edituratrei.ro

ISBN: 973-707-058-5

I Paracelsus	7
II Paracelsus ca medic	17
III Sigmund Freud ca fenomen de istorie a culturii	38
IV Sigmund Freud	47
V Întru memoria lui Richard Wilhelm	56
VI Despre legăturile psihologiei analitice cu opera literară	67
VII Psihologie și literatură	88
Cuvânt înainte	88
Introducere	90
1. Opera	92
2. Scriitorul	105
VIII <i>Ulise</i> . Un monolog	112
Observație preliminară a autorului	112
Anexă	138
IX Picasso	142
Anexe	
Bibliografie	151
Indice de nume	157
Indice de termeni	160

I
PARACELSUS¹

Straniul PHILIPPUS AUREOLUS BOMBAST VON HOHENHEIM, numit THEOPHRASTUS PARACELSUS², s-a născut aici la 10 noiembrie 1493. Spiritul său medieval și totuși atât de liberal n-o să ne-o ia în nume de rău dacă aruncăm mai întâi o scurtă privire, amintindu-ne cu respect de uzanțele din vremea sa, la soarele sub care s-a născut. Soarele său se afla sub semnul *Scorpionului*, după tradiția veche o zodie bună pentru medici, pentru cei meșteri în otrăvuri și tămăduire. Patronul Scorpionului este orgoliosul și belicosul *Marte*, care-i dă celui puternic curaj războinic, iar celui slab înclinație spre harță și venin. Și, într-adevăr, viața ulterioară a lui PARACELSUS n-a dezmințit acest horoscop.

Privind acum dinspre firmament la pământul pe care s-a născut, vedem casa lui părintească adăpostită într-o vale adâncă, singuratică, umbrită de pădure, împrejmuată de munți sumbri și înalți, care înconjoară din toate părțile colinele și văile mlăștinoase ale melancolicei sihăstriei. În vecinătatea plină de presimțiri se înalță marile culmi ale Alpilor, puterea pământului covârșește vizibil bu-

1 [Conferință ținută în cadrul Clubului Literar Zürich, în casa în care s-a născut PARACELSUS, la Teufelsbrücke bei Einsiedeln, în iunie 1919. Publicată în: *Der Lesezirkel XVI* (Zürich, 10 septembrie 1929). Ulterior, în: C.C. Jung, *Wirklichkeit der Seele* (cf. Bibliografia); apoi, în seria „Der Bogen“, caiet 25, Tschudy Verlag, St. Gallen, 1952.]

2 Trimit la excelenta ediție a scrierilor lui PARACELSUS alcătuită de Dr. BERNHARD ASCHNER (cf. Bibliografia).

nul-plac al omului și îl ține amenințator de vie în căușul ei, silindu-l după vrerea sa. Aici, unde natura este mai măreață decât omul, nimeni nu-i scapă; răceala apei, neînduplecarea stâncii, rădăcinile noduroase și tari ale pădurii și povârnișurile prăpăstioase așază ceva de nestărpit în sufletul celui născut acolo, dându-i elvețianului îndărătnicie, fermitate, fire greoaie și firească mândrie, care a fost interpretată în fel și chip, favorabil și nefavorabil, ca independență ori sfidare. („Le Suisse est caractérisé par un noble esprit de liberté, mais aussi par une certaine froideur peu agréable“, cum scria odată un francez.)

3 Soarele tatăl și Pământul mumă par să-i fi fost părinți mai adevărați lui PARACELTUS decât cei de sânge. Într-adevăr, cel puțin din spre partea paternă, PARACELTUS nu era nicicum elvețian, ci șvab, fiu al lui WILHELM BOMBAST, urmașul nelegitim al lui GEORG BOMBAST VON HOHENHEIM, mare maestru al Ordinului ioașiților. Înșă, născut în orbita Alpilor, în pântecul unui pământ puternic, pe care, neluându-și în seamă sângele, și l-a însușit, conform legii „x a dispoziției locale“, după caracter, PARACELTUS a venit pe lume ca elvețian.

4 Mama lui provenea din Einsiedeln și înrăuirile ei nu sunt cunoscute. În schimb, tatăl era o fire problematică. Peregrinase ca medic și se stabilise în vâgăuna aceea de la capătul pământului, în apropierea drumului pelerinilor. Ce-l îndreptăța pe el, născut în afara căsătoriei, să-și ia numele nobil al tatălui? Se poate bănui tragedia sufletească a celui nelegitim: un neîndreptățit ursuz și singuratic, care, în izolarea văii păduroase, renunță cu resentiment la patria sa și care primește totuși, cu patimă nemărturisită, prin pelerini, vești despre lumea din afară, în care nu se va întoarce. Viața nobilă și lumea largă i-au zăcut în sânge și au rămas îngropate acolo. Sufletește, nimic nu acționează mai puternic asupra ambianței umane, în special asupra copiilor, decât viața netrăită a părinților. De la acest părinte am fi îndreptății să ne așteptăm la cel mai puternic efect contrar asupra tânărului PARACELTUS.

5 O mare, chiar neasemuită, iubire îl leagă de tatăl său. E singurul om de care-și aduce aminte cu dragoste. Un asemenea fiu cre-

dincios va plăti vina tatălui. Toată renunțarea tatălui se va preschimba la fiu într-o revendicare ambițioasă. Resentimentul și sentimentul inevitabil de inferioritate a tatălui îl vor face pe fiu răzbu-nătorul nedreptății acestuia. Își va mânui sabia împotriva oricărei autorități și va combate, ca adversar al propriului tată, orice pretenție la *potestas patris*. Ceea ce a pierdut tatăl sau la ceea ce a renunțat, succes și faimă a numelui, viață și independență în lumea largă, trebuie să le recâștige și, conform unei legi tragice, trebuie să se certe și cu prietenii, ca o consecință inevitabilă a simplei legături a destinului cu singurul prieten, tatăl, căci la endogamia sufletească se află grele pedepse ale sorții.

Cum nu rareori se întâmplă, natura l-a înzestrat rău pentru rolul de răzbu-nător, căci în locul unui chip eroic de răzvrătit, i-a atribuit o înălțime doar de vreo 150 cm, o înfățișare bolnăvicioasă, buza superioară prea scurtă, neacoperindu-i dinții întru totul (semn distinctiv nu rar la oamenii nervoși), și, după cum se pare, un bazin a cărui feminitate sărea în ochi, te izbea; când i s-au exhumat osemintele la Salzburg, în secolul al XIX-lea³, circula chiar legenda că ar fi fost eunuc, lucru despre care însă, după știința mea, nu există nici un fel de confirmări. Ce-i drept, iubirea pare să nu-și fi împletit niciodată trandafirii în existența lui pământească, iar cunoscuții lor ghimpi i-au fost de prisos, pentru că oricum firea sa era înțepătoare.

Abia ajunse la vârsta armelor că mărunțelul bărbat purta deja o sabie și mai mare, de care se despărțea doar rareori, și aceasta cu atât mai puțin cu cât în mânerul sabiei de formă sferică își ascundea hapurile cu laudanum, adevăratul său *arcanum*. Astfel echipat, ieși el — o figură care nu ducea lipsă întru totul de comic — devreme în lumea largă, în călătoria aventuroasă nemai-auzite, care îl purtară prin Germania, Franța, Italia, Țările de Jos, Danemarca, Suedia și Rusia. Ca un ciudat făcător de minuni, aproape ca un al doilea Apollonius din Tyana, se spune după le-

3 [PARACELTUS a murit la 24 septembrie 1541, la Salzburg, unde a fost înhumat la cimitirul Sf. Sebastian „printre nevoiașii azilului de bătrâni“.]

gendă că ar fi călătorit și în Africa și Asia, unde ar fi descoperit taine dintre cele mai mari. Nici când nu a făcut studii regulate, căci subordonarea față de orice autoritate era tabu. Era un *selfmade man*, care-și permitea în mod semnificativ deviza: „Alterius non sit, qui suus esse potest”⁴, o adevărată și justă deviză elvețiană. Ce l-a mână pe PARACELTUS în călătoriile sale rămâne pentru totdeauna o bănuială obscură, probabil ceva asemănător cu ce i s-a întâmplat la Basel. Ca medic renumit, a fost invitat în 1525 la Basel de către consiliu; ultimul acționând vizibil într-unul din acele accese istorice de nepărtinire care s-au repetat ocazional în decursul veacurilor, cum o dovedește și numirea discipolului NIETZSCHE. Numirea avea întru câtva și un dedesubt neplăcut, penibil, căci pe atunci Europa suferea de o contagiare fără precedent cu sifilis, care izbucnise după campania militară de la Neapole. PARACELTUS ocupă poziția medicului de urbe, dar nu se adaptă funcției nici după gustul Universității, nici după cel al onorabilului public. Pe prima o scandaliza prin aceea că le citea colegilor în limba argaților și a servitoarelor, adică în germană, iar pe ultimul fiindcă, în loc de ținută oficială, apărea pe stradă în halat de laborant. Pentru colegi era omul cel mai odios, iar scrierile sale de medicină erau defăimate cu înverșunare. Îl insultau cu expresii precum „îndărătnicul trăsniț” și „măgarul sălbatic de la Einsiedeln”. Iar el le răspundea în mod asemănător, într-o limbă evident vulgară, un spectacol nicidecum înălțător.

Acum, la Basel, îl surprinse o soartă inevitabilă, care interveni adânc în viața sa: își pierde prietenul și discipolul preferat, pe umanistul JOHANNES OPORINUS, care chiar îl trădă, furnizându-le adversarilor săi armele cele mai puternice. OPORINUS se căie mai apoi de necredința sa, dar era prea târziu. Prejudiciul nu mai putea fi îndreptat. Nimic nu mai era în stare să domolească purtarea pusă pe harță, arogantă și cărcotașă, a lui PARACELTUS, dimpotrivă, trădarea o spori. În curând porni iar în călătorie, mai întotdeauna sărac, adesea scăpătat până la cerșetorie.

La treizeci și opt de ani, în scrierile sale surveni o schimbare specifică: pe lângă cele medicale, ieșiră în evidență cele filosofice. Oricum, „filosofic” nu este denumirea perfect corectă pentru manifestarea sa spirituală. Ar trebui s-o numim mai curând „gnostică”. După jumătatea vieții, surveni acea curioasă schimbare sufletească pe care am putea-o defini chiar ca pe o răsturnare a orientării vieții sufletești. Doar la puțini oameni apare clar această subtilă schimbare ca o răsturnare. La majoritatea, ea se petrece, ca și alte lucruri importante din viață, sub pragul conștiinței. La spiritele deosebite, această modificare se prezintă sub forma unei metamorfoze a intelectului într-un fel de spiritualitate speculativă ori intuitivă, cum vedem de pildă la NEWTON, SWENDENBORG sau NIETZSCHE, ca să dăm trei nume. La PARACELTUS, distanța dintre extreme nu este atât de mare, este oricum însă, remarcabilă.

Cu aceasta ajungem acum, după toate chestiunile exterioare și neindestulătoare ale vieții personale, la omul spiritual PARACELTUS, și pătrundem într-un univers de idei care omului de astăzi, dacă nu are cunoștințe speciale despre starea de spirit din Evul Mediu târziu, trebuie să-i pară nespuse de obscură și confuză. Mai ales — cu toată prețuirea sa pentru LUTHER — faptul că PARACELTUS a murit ca un bun catolic, în cel mai surprinzător contrast cu filosofia sa păgână. E greu de presupus că pentru el catolicismul însemna pur și simplu un stil de viață. În cazul lui, era un dat atât de firesc și de nepătruns încât n-a constituit nici măcar o dată obiectul reflecției sale, altfel ar fi ajuns într-o controversă periculoasă cu biserica și cu propria fire. PARACELTUS făcea parte clar dintre acei oameni care aveau intelectul într-un sertar, iar sufletul în altul, încât puteau să gândească bucușii mai departe cu intelectul, fără să riște să se ciocnească de credința simțirii. În fine, e desigur o ușurare ca o mână să nu știe ce face cealaltă. Ar fi o curiozitate fără rost să vrem să știm ce s-ar fi întâmplat dacă ele s-ar fi ciocnit. De preferință, pe atunci ele nu se ciocneau, acesta-i semnul distinctiv al epocii aceleia ciudate, la fel de enigmatică precum starea de spirit a unui ALEXANDRU al VI-lea și a întregului cler înalt din Cinquecento. Și după cum se străduia să iasă în evidență, de sub pragul bisericii, păgânism-

4 [„Să nu fie al altuia ceea ce poate fi al tău.”]

mul voios al artei, tot astfel se înviora, îndărătul cortinei filosofiei scolastice, anticul păgânism al spiritului într-o renaștere a neoplatonismului și a filosofiei naturii. Printre reprezentanții acestei mișcări se afla îndeosebi umanistul MARSILIUS FICINUS, al cărui neoplatonism l-a influențat pe PARACELUS, ca și pe atâtea minți înalte și „moderne“ ale acelor zile. Nimic nu definește mai bine mișcarea intelectuală explozivă, răzvrătită și precizătoare de viitor a vremii care, depășind de departe protestantismul, anticipa secolul al XIX-lea, decât motoul la cartea lui AGRIPPA VON NETTESHEIM, *De incertitudine et vanitate scientiarum* (1527):

Nullis hic parceret Agrippa,
contemnit, scit, nescit, flet, ridet,
irascitur, insectatur, carpit omnia,
ipse philosophus, daemon, heros, deus et omnia⁵.

1 Se ivise o nouă epocă, răsturnarea autorității bisericii creștine se apropia amenințător și astfel se împuțina siguranța metafizică a omului gotic. Și așa cum în țările latine Antichitatea apărea iarăși sub orice formă, în țările barbare, germanice, în locul absentei trepte premergătoare antice, răzbătea trăirea primitivă a spiritului direct, despărțit în fel de fel de forme și trepte și întruchipat de mari și ciudați gânditori și poeți, precum MEISTER ECKHART, AGRIPPA, PARACELUS, ANGELUS SILESUS și JACOB BÖHME. Cu toții își manifestă specificul lor barbar, însă primordial viguros, printr-un limbaj violent răzvrătit, ivit din tradiție, lipsindu-se de autoritate. În această privință, alături de BÖHME, PARACELUS era desigur exemplul cel mai potrivit. Terminologia sa filosofică este atât de individual arbitrară, încât și gnosticile (cuvinte ale puterii) le depășește cu mult prin bizarerie și obscuritate.

2 Principiul cosmogonic suprem, „Demiurgul“ său gnostic, era Yliaster sau Hyaster, o nouă alcătuire hibridă de cuvinte din *hyle*

(materie) și *astrum* (stea). Am putea traduce această noțiune prin „materie cosmică“. Este cumva precum *hen* al lui PITAGORA și EMPEDOCLE sau *heimarmene* a stoicilor, o intuire elementară a materiei și forței primordiale. Formularea greco-latină nu înseamnă decât un stil expresiv potrivit vremii, un înveliș cultural pentru o străveche idee primordială, care i-a ținut sub tensiune și pe presocratici, fără ca PARACELUS s-o fi moștenit neapărat de la ei. Căci aceste imagini primordiale aparțin omenirii și pot apărea din nou în capul oricui, indiferent de timp și loc. Este nevoie doar de împrejurări favorabile pentru redeșteptarea lor. Momentul potrivit este întotdeauna acela când se năruie o concepție despre lume și toate formele și configurațiile care treceau odinioară drept răspuns definitiv la marile enigme ale vieții și ale universului se destramă odată cu ea. Corespunde întru totul chiar regulii psihologice când toți zeii dezrădăcinați cad asupra omului și de aceea el strigă: „Iipse philosophus, daemon, heros, deus et omnia“, iar dacă o religie ce preamărește spiritul începe să dispară, o imagine primordială a materiei creatoare va deveni în schimb conștientă în trăirea interioară.

În cea mai strictă opoziție față de concepția creștină despre lume, principiul suprem al lui PARACELUS este o concepție întru totul materialistă. Abia pe locul al doilea apare la el ceva spiritual, și anume *anima mundi* ivită din materie, *ideos* sau *ides*, un *mysterium magnum* sau „*Limbus maior*, o esență spiritualistă, un lucru invizibil și incomprehensibil“. În el totul este cuprins în forma ideilor platoniciene, ca arhetipuri, un germene care putea să provină chiar de la MARSILIUS FICINUS. *Limbus* este un cerc. Universul animistic însuflețit este cercul mai mare, omul este *limbus minor*, cercul mai mic. El este microcosmosul. De aceea, totul este înăuntru și afară, jos și sus. Printre toate lucrurile, în cercul mai mare și în cel mai mic domină *corespondența*, *correspondentia*, o concepție care trece apoi, prin ideea lui SWEDENBORG despre *homo maximus*, într-o gigantică antropomorfizare a universului. În concepția mai primitivă a lui PARACELUS lipsește însă antropomorfizarea. Pentru el, omul și universul reprezintă un conglomerat de materie animată, o concepție consanguină modului de examinare științific de

5 [„De la nimic nu se abține Agrippa:/ sfidează, știe, nu știe, plânge, râde,/ se mânie, se rușinează, le ia în râs pe toate,/ el însuși e filosof, demon, erou, zeu și de toate.“]

la sfârșitul secolului al XIX-lea, cu singura deosebire că PARACEL-
 SUS nu gândește încă fatal chimic-mecanic, ci primitiv-animistic.
 Natura lui colcăie de vrăjitoare, incubi, sucubi, diavoli, silfide și on-
 dine. Ceea ce animă experiența sa sufletească este totodată și ceea
 ce animă natura. Încă nu l-a ajuns moartea sufletească a materia-
 lismului științific, dar el îi pregătește calea către acest sfârșit. El este
 încă un animist, corespunzător primitivismului spiritului său, și to-
 tuși deja un materialist. Materia ca ceva absolut fragmentat în spa-
 țiu este dușmanul cel mai natural al acelei concentrări a ceea ce este
 viu, care înseamnă suflet. În curând, lumea undinelor și a silfidelor
 își va atinge sfârșitul și abia în evul sufletului își vor sărbători învie-
 rea, stârnind uimire că au putut fi uitate vreodată adevăruri atât de
 vechi. Dar este desigur mult mai simplu să admiți că ceea ce nu în-
 țelegi nici nu există.

4 În mare și în mic, universul lui PARACELUSUS se constituie din
 particule animate, din *entia*. Chiar și bolile sunt pentru el *entia*, așa
 cum există un *ens astrorum*, *veneni*, *naturale*, *spirituale* și *ideale*.
 Marea epidemie de ciumă din vremea aceea i-o explica împăratu-
 lui într-o scrisoare ca acțiune a unor sucubi zămisliți în bordeluri.
Ens este, în tot cazul, o „esență spirituală“, de aceea zice el în *Buch*
Paragranum: „Bolile nu sunt *corpora*, de aceea trebuie folosit spirit
 contra spirit“. Prin aceasta PARACELUSUS arată că, după teoria cores-
 pondențelor (*correspondentia*), oricărui *ens morbi* îi corespunde un
 „arcanum“ din natură, de pildă o plantă ori un mineral, care este
 medicamentul pentru boala respectivă. De aceea el nici nu definea
 bolile clinic ori anatomic, ci după remediile lor specifice, de exem-
 plu, existau boli „tartarice“, adică acelea care erau vindecate prin
arcanum-ul lor corespunzător, în acest caz *tartarus*. De aceea și pre-
 țuia mult din dogma semnelor, care pare să fi fost unul dintre prin-
 cipiile esențiale ale medicinei populare din vremea aceea (adică a
 moașelor, felcerilor, vrăjitoarelor, vracilor și călailor). După aceas-
 tă teorie, de pildă, o plantă ale cărei frunze sunt asemănătoare mâi-
 nii este bună pentru bolile mâinii ș.a.m.d.

5 Boala este pentru el „o dezvoltare naturală, ceva spiritual, viu, o
 sămânță“. Am putea spune că pentru PARACELUSUS boala era o co-

existență necesară, un *constituens* intrinsec vieții omenești și nu un
 odios *corpus alienum*, cum înseamnă ea pentru noi. De aceea, ea se
 și înrudește cu aceste constituente *arcana* prezente în natură, deo-
 potrivivă necesare și ținând de natură, precum bolile de om. Cel mai
 modern dintre medici i-ar strânge aici mâna lui PARACELUSUS și i-ar
 spune: „Nu gândesc într-un tot așa, totuși destul de asemănător“. În
 consens perfect cu felul său de a fi, el crede că întregul univers
 este o farmacie, iar Dumnezeu, farmacistul suprem.

PARACELUSUS este un spirit tipic pentru o mare epocă de tranzi-
 ție. Intellectul său scormonitor și bătaios abia s-a eliberat dintr-o
 concepție despre viață spiritualistă, de care simțirea lui mai ține
 încă. *Extra ecclesiam nulla salus*⁶ — această propoziție este valabilă
 în cea mai mare măsură pentru metamorfoza spirituală care-l cu-
 prinde pe cel ce depășește cercul legendelor tradiționale despre
 imaginile sacre, care îi închid, ca adevăruri ultime, orizontul: el
 pierde toate prejudecățile liniștitoare și salutare, tocmai i s-a năruit
 o lume și încă nu se știe nimic despre o nouă ordine a lucrurilor. A
 ajuns cu totul sărac, cu totul neștiutor, ca un copilăș care nu știe ni-
 mic despre noua lume și doar cu greu și vag își poate aminti ceea
 ce-i spune străvechea experiență a omenirii din sângele său. Pentru
 el orice autoritate a pierit și trebuie să clădească o nouă lume cu
 mijloacele propriei experiențe.

În ample călătorii, nedesconsiderând nici cele mai obscure sur-
 se, și-a căpătat PARACELUSUS experiența de pragmatic fără seamăn.
 Și așa cum a atras, fără prejudecată, materia primară a experienței
 sale exterioare, tot astfel a creat, chiar și din obscuritățile elemen-
 tare ale sufletului său, ideile filosofice fundamentale ale operei sale.
 A scos la iveală arhaic-păgânescul, prefăcând cele mai rele supersti-
 ții ale poporului de jos. Spiritualismul creștin s-a preschimbat în
 treptele sale premergătoare preistorice, în animismul primitivilor,
 iar formarea intelectuală scolastică a lui PARACELUSUS a creat din
 aceasta o filosofie care nu se apropia de nici un model creștin, ci

6 Nu există salvare în afara bisericii. Cuvântul latin *salus* înseamnă și „sănătate“.
 (N. t.)

mai curând de gândirea celor mai detestați dușmani ai bisericii, gnosticiei. Ca pe orice novator fără rețineri, care disprețuiește autoritatea și tradiția, și pe el îl amenința revenirea la ceea ce fusese respins odinioară, iar prin aceasta stagnarea fatală și absolut distructivă. Dar chiar prin faptul că, în timp ce intelectul său cutreiera în larg, recurgând la trecutul cel mai îndepărtat, simțirea lui se ținea strâns de bunurile moștenite, a fost împiedicată deplina realizare a regresului. Și tocmai datorită acestei contradicții insuportabile, regresul s-a transformat în progres. El n-a renegat spiritul în care credea simțirea sa, ci i-a alăturat contraprincipiul materiei: pământ față de cer, natură față de spirit. Prin aceasta, el nu a devenit un demolator orb, un geniu pe jumătate înșelător, ca AGRIPPA, ci un părinte al științelor naturii, un pionier al spiritului nou, așa cum îl cinsteste pe drept epoca noastră. Fără îndoială, ar clătina din cap, din lumea de dincolo, la lucrurile pe care le prețuiesc îndeosebi admiratorii săi moderni. Panpsihișmul n-a fost descoperirea sa cu aroare câștigată — mai degrabă îi este proprie, ca rest primitiv, pentru *participation mystique* la natură —, ci: *materia și proprietățile ei*. Situația conștiinței din vremea sa și gradul de evoluție de pe atunci al cunoașterii nu-i permiteau deloc să vadă omul în afara totalității naturii. Acest apogeu îi era rezervat secolului al XIX-lea. Legătura indisolubilă și inconștientă dintre om și lume era pentru el un dat absolut, pentru care spiritul său a început să lupte cu armele empirismului științific. Medicina modernă, care nu mai poate concepe sufletul ca pe un simplu apendice al trupului și de aceea ia din ce în ce mai mult în considerare așa-zisul „factor psihic“, se apropie într-un anume sens din nou de reprezentarea paracelsiană a materiei vii însuflețite, fapt prin care întreaga manifestare spirituală a lui PARACELsus apare într-o nouă lumină. Așa cum PARACELsus a fost odinioară un deschizător de drum al științei medicale, tot astfel devine el astăzi pentru noi, după cum se pare, simbolul unei schimbări însemnate a concepției noastre despre esența bolii, precum și despre esența vieții în general.

II PARACELsus CA MEDIC¹

Cine este oarecum familiarizat cu scrierile acestui mare medic 18 pe care îl comemorăm astăzi știe că este pur și simplu imposibil, în cadrul unei conferințe, fie și într-o cuprindere aproximativă, să se prezinte tot ceea ce i-a făcut numele nemuritor. A fost ca un uragan puternic, care a sfâșiat și a învărtejit tot ceea ce se lăsa oarecum urnit din loc. Ca un vulcan în erupție, a răvășit și demolat, dar a și inspirat și stimulat. Nu-l poți aprecia la justa valoare: întotdeauna doar subaprecia sau supraaprecia și de aceea ești în permanență nemulțumit de propria strădanie de a pricepe satisfăcător cel puțin o parte din esența lui. Chiar și atunci când te limitezi să-l descrii doar pe „medicul“ PARACELsus, tocmai pe acest „medic“ îl întâlnești pe atât de multe și diferite planuri și în chipuri atât de deosebite, încât orice încercare de prezentare rămâne o cărpăceală jalnică. Prolificitatea lui scriitoricească a contribuit doar cu puțin la decantarea unei materii nespuse de încălcite, iar în cea mai mică măsură faptul că problema autenticității unora dintre

1 [Conferință ținută cu prilejul aniversării a 400 de ani de la moartea lui PARACELsus, în cadrul Societății elvețiene pentru istoria medicinei și a științelor naturii la adunarea anuală a Societății de cercetare a naturii, 7 septembrie 1941, Basel. Publicată mai întâi în: *Schweizerische medizinische Wochenschrift* LXXXI/40 (Basel, 1941), pp. 1153-1170. Ulterior, în: C.G. JUNG, *Paracelsica. Zwei Vorlesungen über den Arzt und Philosophen Theophrastus*. (Cf. Bibliografia.)]